

Hamvazószerdán mérsékelt mennyiségű hamu került a fejünkre a vallási hagyományunk által szépen kialakított szertartás keretében. Megszokott öltözetünket nem kellett daróc-köntösre cserélni, s a templomból kijöve letörölhettük homlokunkról a feltűnő nyomokat. Formális bűnbánatból elég ennyi. Ismeretlen marad, hogy ki, mit, mennyi ideig hordoz lelkében az emberi élethez szükségképpen hozzátartozó elmúlás gondjaiból. Abból, hogy mit teszünk kimért életünkben, és jól vagy rosszul tesszük-e azt, amit megvalósítunk szándékainkból. További megfontolás tárgyát képezi, hogy a rosszból mi a tökéletlenség, gyengeség, és mi az, ami bűnnek nevezhető. Jó lenne egyszerűsíteni a dolgokat, megúszni egy kiadós szertartással, elhinni egy szenvedélyes próféta szavait és reménykedni abban, hogy az előírásos bűnbánat megment minket Isten haragjától.

Jó lenne niniveinek lenni. Nem tudakozódnia a megjelenő próféta előéletéről, hozzánk érkezésének módjáról, szövegének hitelességéről. Elhinni, hogy valóban nem mehetnek így tovább a dolgok, mert megbüntet minket Isten. A végeredményt tekintve nem is voltak olyan megátalkodottak a niniveiek, ha ennyire magukba tudtak szállni, és nem kezdtek okoskodni, magyarázkodni, vitát kezdeni a frissen jött tolmáccsal. Lélektanilag nincs kidolgozva a megtérés története, kissé jókaias, mondhatná valaki, talán jó hívőhöz illő, mondhatná más. Ha megintenek minket, ne sokat lelkizzünk, hanem igazodjunk a tekintéllyel feddő szóhoz. Szerintem inkább az az igazság, hogy oktató történetről lévén szó, ezzel a mozzanattal nem kívánt foglalkozni a szerző. Mert hát mindenki tudja, miféle műfajhoz tartozik ez a könyv, s a következőkben nem is tennék hozzá a záradékot: „Ez az Isten igéje”.

Erre a műre képes a zsidó tapasztalás. Újra és újra megjelennek a feszültségek Isten és emberek között. Ismeretes a törvény és látható az eltérő gyakorlat. A zsidó antropomorfia haragot, bosszút, megtorlást gyanít. Hiszen elég sok a baj, betegség, ellenesség – nyilván azért, mert valaki bűnt követett el, ha nem ő, akkor az apja, s Isten büntet. Valamit valamiért. Ez az egyensúly törvénye. Az embernek

meg kell ijednie, össze kell húzódnia, hogy szent legyen a béke. Még kétezer évnek kell eltelnie, hogy valaki megfogalmazza a tételt: „Isten mestersege a megbocsátás.” Egyelőre azonban maradunk az ügynevezett igazságos Istennél, sőt még az is megtörténhet, hogy a magában rosszat forraló Isten igazságtalan is, mint Jób esetében.

Itt azonban egy jó kimenetelű drámát látunk, kicsit sematikusan megírva, negyedrészt máshonnan véve, hiszen annak csak hangulatában van köze a forgatókönyvhöz. Sokkal rosszabb vége is lehetne a történetnek, megismétlődhetne Szodoma, vagy ellenséges csapatok jelenhetnének meg és kardélre hányhatnák a bűnösöket. De hát bűnbánatot tartanak a niniveiek, és Isten elveti korábbi gonosz terveit. Rossz út – helyreigazítás – ígéretek. Ez megy a világban, ez az ismétlődő történet. Változnak a szereplők, cserélődnek a hangsúlyok. Tegnap rossz volt, ma jó, lehet reménykedni, hogy talán holnapután is jó lesz. Folyik a szövetségkötő felek napi párharca.

Elég kilátástalan ez a történet. Nem tudom, mennyire vannak tudatában a szereplők a dráma mozgató erőinek. Mit vetítenek a transzcendenciába, milyen távolság van ég és föld között, nagyobb-e, mint ma, vagy sokkal egyszerűbb, közeli a kapcsolat, mint két-három ezer év elvont teológiai munkálkodása nyomán. Küldés, menekülés, hajók, halak, hamuszórás, darócruha, tők vagy ricinusfa szoros kapcsolatban a Mindenhatóval a kegyelemtan apparátusa nélkül. E történetben nem kell nagyon elrejtteni Istent, ott van Ő a jelenetekben, akár rá is festhetnénk a képekre. A kapcsolat elég konkrét, Jónás azonnal érzi, hogy baj lehet, gyorsan reagál, aztán kínjában – mit tehet mást – elmondja az üzenetet. Ezzel kész is van, többet nem vállal. Vége a harmadik felvonásnak, kiül a nézőterre, és onnan figyeli: elképzelése szerint alakul-e a negyedik. Bosszankodva látja, hogy nem, elégedetlen is, de a rendező helyreteszi. Jónás elgondolkodhat: jól mondta-e szövegét, szükség volt-e ekkora dramatizálásra, mi a niniveiek véleménye róla és közléséről. Isten megmagyarázza alaposan lendületbe jött prófétájának, hogy az a jó dráma-

író, aki át tudja írni a történet végét. A történet folyamán alakul ki a mű, jön a váratlan fordulat.

A tanító elbeszélés írójának lehetett tapasztalata a rossz és jó periodikus változásáról, de nem lehetett tapasztalata a következő évezredekéről, amikor majd ugyanez megy tovább változó népekkel, már gojokkal is, változó, sőt gyarapodó prófétákkal és vallásalapítókkal, miközben Isten egyre kevésbé jelenik meg csipkekorban, nem ül le vándorként egy sátor előtt, nem birkózik egy éjszakán át zsidó partnerével, hanem visszahúzódik mennyei trónusára, és az emberekkel való közvetlen kapcsolatot inkább Fiának Anyjára bízta. Egyébként minden ugyanúgy megy tovább. Ha emelkedetten akarjuk szemlélni, olvassunk Madáchtot. Az ember csinálja a dolgait, időnkint kezébe temeti a fejét vagy falba veri mérgében, mert próbálkozó egérként rájön az élet labirintusának sok-sok zsákutcájára. A történelem újból és újból produkálja a kritikus helyzeteket. Ilyenkor nagy egyéniségek jelennek meg, személyükben testesítve meg a katasztrófát előidéző vagy elhárító erőket. A felületes szemlélő majd őket látja, a felületes történetírást majd az ő képüket nyomtatja a megfelelő fejezet lapjaira. Fáradtságosabb dolog összegezni, gondosan értékelni és megérteni akarni mindazt, ami történt. Jónás nem elég érett személyiség ehhez. A tantörténet szerzője fejbről nézi a dolgokat, okokat keres, de istene haragos, rosszat is forraló, bár kiengesztelhető.

Jó. A kritikus – történelmi és irodalmi ismeretei birtokában – befejezi írását és hátradül. Végeredményben mindenki szimpatikus ebben a történetben – a hajósok, a niniveiek, az Isten –, egyedül Jónás szerencsétlenkedik kezdettől a végéig. Nem lehetett volna jobb személyiséget kitalálni helyette? Koncepciózusabbat, empátikusabbat? A kérdésre nemigen fogunk választ kapni, a megírás ideje és módja a múlt kódéba vész. De itt van a mai világ. Ha nem akarjuk azonnal felvenni az eddigi írásunkért járó honoráriumot, akkor bőséggel vannak kérdések, amikre jó lenne válaszolni. Van-e szükség ma prófétákra? Hányra? Miről kellene ma prófétálni? Ki küldi a mai világ prófétáit? Idegenből

érkező prófétákat csodálunk, vagy megpróbálunk továbbra is saját alapjainkra építkezni? Külföldön már nehezen eladható eszméknek örvendünk ahelyett, hogy megpróbálnánk előbbre nézni?

Kihez kell szólnia a mai prófétának: asztaltársasághoz, templomi gyülekezethez, felekezethez, néphez, minden néphez? Akárkiből lehet próféta, vagy hivatalból vannak próféták? Papi dolog-e a prófétaság, vagy a legjobb hagyomány szerint bárki vállalkozhat rá? Opportune, importune? Bűnt követ-e el, aki szünetet tart, vagy, buzgó vasárnapi szónokokként, megállás nélkül kell figyelmeztetni az embereket eltévelyedéseikre? Nem kellene-e időnkint meghallgatni őket is, hátha eredményesebb lenne a mondanivalónk? Hiszen Jónás esetéből látjuk, hogy nem mindig az lesz, amit mondunk, a próféta is tévedhet. Bár hihetjük, például képzettsége alapján, hogy Isten embere, de hát mégsem Isten. A prófétai tévképzetek szörnyű károkat okozhatnak. A vallás százezermilliókat tud egymás ellenségeivé tenni.

Nehéz helyzetben vagyok. A prófétálás biztosan nem csúcsérték, mégis kötelezőnek érzem, hogy valamilyen formában kifejezzem meggyőződésemet. Amde nem tudok kiállni a Nyugati aluljárójába, és nem járok konferenciákra. Az egyik vásári do-

log, a másikat elcsépeljük. Többnyire következmények nélkül megyünk el a következő meghívó helyére. Értékét veszti, ha valamit túl sokat csinálunk, ha egyre másra bonyolítjuk a programokat. Ha erre állunk rá, annyi lesz belőlük, mint égen a csillag. Az ember csak egyszer-kétszer képes életében igazi fellobbanásra. A legjobb, amit közben tehet az, hogy takarékon ég. Nem hideg, de nem is lángol. Van. A takarékon tartott láng úgymint fellobban, ha belekap a szél.

Jézus tudott prófétálni, meg is tette: voltak szikrázó fellobbanásai. A három év hétköznapjaiban azonban tanító volt. Szerette csinálni, tudott beszélni az emberekkel és az embereknek. Szerették hallgatni, mert más volt, mint a mesterségüket űzők. Tanítani jó, mert gondolkodhatunk, megforgathatjuk ismereteinket, s nem vagyunk kötelezve arra, hogy többet mondjunk, mint amire képességünk van. Lehet azt mondani, hogy „nem tudom”, mert nem vagyok egyetemi tanár, és lehet azt mondani, hogy „nem tudom”, mivel egyetemi tanár vagyok. Szabad buzdítni fiatalos lendülettel és érett megfontolással, és szabad hitetlennek lenni gyermekien és késő öregségben.

A Gutenberg-galaxisból az elektronikus közlés világába átlépve mások a prófécia lehetőségei. Szükségtelen egy hal gyomrában ülve elutazni

Ninivébe, hiszen helyzetjelentésemet feltehetem a világhálóra, s aki nem akarja 16 és félszer felrobbantani a Földet, az hallgat rá. Nem mondhatjuk, hogy nem figyelmeztetnek minket, mert a papok rutinostorozásától kezdve, amelyet a templomból kilépve elfeledünk, meghallgathatjuk Aurelio Peccei, Willy Brandt, Helmut Schmidt számomra sokkal hitelesebb szavait az örületbe szaladó világról. Imádkozhatunk Szent-Györgyivel és aktualizálhatjuk King cselekvési programját, hiszen negyven évvel később mi is kezdünk belekóstolni a belföldi kisebbség elhanyagolásából keletkező gondokba.

Szóval, vannak értesüléseink, s ugyanakkor kiabálás helyett – amiből az átlagembernek szintén elege van – keressük a tisztességesen megvalósított mintát. Életeket keresünk, amelyek a tökéletesség ege alatt születtek, és amelyek szerényen hirdetik: ennyire jutottam. Beszámolókat írunk, amelyek ugyanerről szólnak. Bevallják, hogyan találkozott a végtelen és a véges. Nyers torzóm is ilyen vallo-más. Ennyit bírok. Majd műlik az idő, betöltődnek a rések és elsimulnak a durvaságok. Akkor majd érdemes lesz újra megnézni: hol állok.

Mást nem tudsz?

Mást is tudok. Ezt is írhattam volna.

Budapest-Ninive nagy város. Egy átlagos pesti polgár három nap alatt járná meg hosszában, két nap alatt keresztben. Jónás, a nagy lelki gyötrelmek után, fűgén ugrott ki a 7-es autóbussz gyomrából, hogy a belváros közepén elmondja az üzenetet. Előtte a Templom, a templom körül a vallásos irodalom boltjai. Jónás az aluljáró felé sietett. „Pusztul a drága magyar vér” – emelte magasra egy idős ember az igazi hazafiak hetilapját. Jónás elkerülte, de fülét megütötte a túlsó lejárá felől hangzó ének. A „Szent vagy, Uram” című énekgyűjtemény darabjait énekelte a szokásos helyen és időben egy, a kamaszkorán éppen csak túljutott fiatalember. „Bűnbánóknak menedéke” – visszhangozta Jónás, miközben lefelé szaporázta a lépcsőket. A virágáros öregasszonyok sorfala a helyén volt, a hajléktalanok már eltették hullámpapírjaikat és ócska paplanaikat. A metró szája felől finom péksütemények illata áradt. A földalatti teret azonban hang-erősítő töltötte be. Ma nem koreaiak voltak, hanem egy energikus fiatal-ember tartotta kezében a mikrofont. „Térj meg Jézushoz, fogadd el Jézus hitét és élj új életet!” – harsogta nagy lendülettel a hirdető.

„Mit akarok én itt?” – futott át a gondolat Jónás agyán, és úgy érezte, hogy minden tagjából kiment az erő.

